

(О. Гончар). *Це ж знак, що на все життя дві долі в одну з'єднані, як обручем* (В. Петльований). ... *І хоч це був факт, що випадковість, проте серце не могло довго вгамуватись* (І. Багрянний).

Розглянуті приклади підтверджують, що в усіх конструкціях засобами зв'язку виступають різні сполучники, але найпродуктивнішим залишається сполучник *що*.

Отже, у системі з'ясувальних складнопідрядних речень нерідко з'ясувальне значення ускладнюється додатковими відтінками. Найчастіше – це відтінки атрибутивного значення, засоби вираження якого формуються на ґрунті з'ясувальних відношень. Основним фактором, що зумовлює синкретизм у з'ясувальних конструкціях, виступає опорний компонент головної частини (девербатив або іменник, що має здатність до керування, або предикат з емоційним значенням), а саме його синкретичне категорійне значення.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: підручник. Київ: Либідь, 1993. 368 с.

2. Зарицька В.Г. Синкретичні типи підрядності в системі складного речення: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Дніпропетровський національний ун-т. Дніпропетровськ, 2005. 20 с.

3. Олійник Е. В. Семантика та прагматика з'ясувальних складнопідрядних речень: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 136 с.

4. Чеснокова Л.Д. Синкретизм в сфері членів предложения. *Филологические науки*. 1988. № 4. С. 48–52.

5. Шитик Л.В. Явища синхронної перехідності в системі безсполучникових речень. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / МОН України*. Черкаськ. нац. ун-т ім. Б.Хмельницького. Черкаси: Брама-Україна, 2006. С. 62–69.

Механцева В. М.,

студент,

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,

науковий керівник – канд. філол. наук, доцент **В. М. Баденкова**

НАЦІОНАЛЬНИЙ КУЛЬТУРОПРОСТІР У ТВОРЧОСТІ Д. КРЕМЕНЯ

Поетична мова Д. Кременя органічно поєднує не лише найкращі здобутки світової класики, а й глибинну національну традицію. Осмислення долі України здійснюється через призму віковичної культури, ціннісних надбань.

Художньо-мовна структура національного культуропростору є складною та багатокомпонентною, оскільки утворюється з найрізноманітніших чинників, серед яких центральне місце посідають типові символи українського довкілля, номінації об'єктів біосфери, кольороназви, елементи матеріальної культури,

широкий спектр онімічних одиниць, культурно-історичні артефакти тощо. «Національно-культурний простір включатиме в себе всі існуючі та потенційно можливі уявлення членів певної спільноти про феномен культури... Тобто поняття простір надає можливість актуалізувати ті аспекти культурних процесів, які видаються значимими в локальному контексті культури конкретного національного середовища» [1, 10]. Великої значущості для вивчення етнокультурної своєрідності кожного народу набувають слова-символи. Своєрідність символіки народу виходить з конкретного і неповторного життєвого досвіду етносу.

Дмитро Кремінь переосмислює, інтерпретує історичні реалії України, показує своє ставлення до світу, до історичного минулого нашого краю, до всього недоторканого.

Однією з найвеличніших сторінок історії України є козацька доба, символи якої є відображенням нашої національної ідеї, незламного духу і любові до волі. Українські козаки – найбільш мужні, відважні й загартовані в боях із ворогами своєї землі представники українського народу – є невід’ємною й органічною частиною історії України та всесвітньо-історичного процесу. У творчості Дмитра Кременя козацтво постає як рушій національного розвитку, борець за свободу, за життя, за право кожного вірити в те, у що він вірить, бути щасливим: *»Ану ж бо, де ви, козаки? / Ану ж бо, посмійтеся, турки!»; «Де та люта і хижа, та праведна мста є? / де козацької лави злютований рев?»; «Що ми – не ми, що ми козацькі діти».*

Запорізька Січ – укріплений осередок нереєстрового Війська Запорозького Низового другої половини XVI – кінця XVIII століття, який був розташований за порогами Дніпра: *« I відбувши вічну кару, / I відбувши довгу ніч, / Випливає із пожару Запорозька Бозька Січ».* Але автор звертається не тільки до цієї оспіваної Січі, а й змальовує у своїх поезіях й інші осередки козацької слави: *«День і ніч над виднокраєм, / Понад Бугом – день і ніч! – / Проступіть! – / Січ гуляє, / Запорозька, / Бозька / Січ», Пропадає Україна, / Та гуляє Січ одна «, «I Чорне море долиною мріє, / Немов блукальська Задунайська Січ».*

Традиційно автор порівнює козаків із лицарями: *«Тільки просвист стріли – і навзак / Упаде серед степу козак, / Мертво звисне рука із нагаєм. / Задалеко та лицарська Січ. / Задалеко з коханою ніч. / Задалеко Європа, козаче... / Серед степу – убитий козак».*

Автор згадує як історичні особи, так і міфічні постаті. Це зокрема очільники гайдамацького повстання – Коліївщини – Максим Залізняк та Іван Гонти, які виступають як символи свободоловства: *«Ця земля Залізняка і Гонти, / I свободи недозрілий плід...»,* це й легендарний козак-характерник Мамай – своєрідне втілення українського характеру, символ безсмертя, слави: *«...Про віщо ти граєш, Мамаю? / Про віщо співаєш, безбожний Мамаю?! I світ, у росі спалахнувши, двоїть, / немов у Мамая хмільній голові. / А кінь твій поникнув, козаче Мамаю...», «Пропав Мамай, і шабля, й кобза, й кінь».* Символіка була важливим складником у житті козаків, це все, що вирізняло цих лицарів і їх супроводжувало, – образ коня як кращого друга й вірного побратима козака,

шаблі як символ «чесної», благородної зброї, кобзи, яка в руках козака стає не просто музичним інструментом, а священним атрибутом, завдяки якому він проникав у саму духовну сутність всесвіту, медитуючи та отримуючи насагу для подальших змагань: *«Гвардійці сміливі зело, / а нам залишається паша. / Бо далі – / не стане коня, / Пощезнуть козацькі реєстри»*.

Могила – символ давньої слави і волі, цей «біль степів» у Д. Кременя актуалізується як символ журби, у чому вбачаємо глибоке переплетення загальнонаціонального та інтимного: *«Злетить у небо голубе / Журби козацької могила, / Отам, де я любив тебе, / Отам, де ти мене любила»*.

На цьому тлі, як вказують дослідники, дещо песимістичними видаються припущення Д. Кременя щодо втрати історичної можливості самоствердження: *«На могильнику Білого Сидора, / На піщанику – сяєво свіч, / Ніби спалахи снів, що ви видерли / Вороги із козацьких віч. / Зяє череп. Козак регоче. / Пан отаман ізнов на коні?»*. Зустрічаємо й пісенні алюзії з глибоким підтекстом: *«Покидаючи рідний свій край, / Нащо їде козак на Дунай? / Що шукає козак за Дунаєм?»*.

Є в українській історії імена та образи, які наче втілюють її трагічні акценти, – й вони час від часу, іноді наче мимохідь, несподівано – озвучуються, проявляються в поезії Дмитра Кременя; як криваві плями на чистому снігу – і половці-печеніги, і спалені собори, і гайдамацькі ножі, а особливо криваві кати російської імперської ідеї – царі Петро та Катерина, Меншиков і Потьомкін, катастрофа при Полтаві та окупантська осатанілість спалення жінок і дітей у Батурині... *«Голови на храмі... Кричати їм німо в космос понад чужими полками...»* Або *«Меншиков. Батурин. Чорні жерла тих гармат, що п'яні без вина... І співати мало «Ще не вмерла...»* (тут уже відверте звернення в сучасність!).

Своє переживання образу сучасної України – в силовому полі отих світових імпульсів – поет подає в книзі «Пектораль», відзначеній Державною премією України імені Тараса Шевченка 1999 року. Назва книги багато що говорить українському читачеві, оскільки славетна скіфська пектораль, розкопана в кургані нашого степу, – це той культурний символ, завдяки якому українська історія вписується в еллінсько-скіфський історично-культурний простір. Водночас це і символ минулості найвищих злетів людського духу, минулості, якої нікому не уникнути: *«За сто століть, як викопують нас, / Ми будемо тихенькі, наче скіфи...»*.

Численні флоролексеми і зоолексеми вживаються для створення багатогранних ситуацій зображення складності та глибини амплітуди позитивних та негативних емоцій персонажів. Більш складна семантика образу *орел*, що зазвичай передає духовну велич, символізує силу і мужність, але в авторських текстах – ворожа сила у складних переплетеннях символів української історії: *«Та клюють нас орли / В українській заплаканій Трої»*, *«В твої солов'їні слова / Впиваються пазури орлі»*.

Хата – священний простір, український архетиповий культурний символ найсокровеннішого в житті, де переплітаються усі корені буття та квітне родове дерево. Та автор, використовуючи символічну паралель «Україна – хата»,

говорить, що неспокійно сьогодні в нашій хаті – у власній державі: «*Нашу хату, сумну й безталанну, Досі точить, мов камінь, біда*» («Anno Domini» VII); «*Так жаль мені саду, який сам собою цвіте. / А білена хата давно на замку, і нітрошки / Уже не чекаю, що літо прийде золоте...*». І ніби пророкує: «*А все-таки більше Січі / повік в Україні не буде*», що відбиває наскрізний для автора мотив втрати України.

Отже, майбутнє, що має ґрунтуватися на традиціях минулого, набуває суб'єктивних уподобань у творчості Дмитра Кременя через вибудовування символічних паралелей із можливими індивідуальними конкретизаціями.

Література

1. Кравченко О. В. Національний культурний простір як ідентифікаційна модель. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2010. Вип. 31. С. 4-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2010_31_1.

Мхитарян О. Д.,

кандидат педагогічних наук,

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Визначальною ознакою сучасного етапу становлення методики навчання літератури є спрямованість на пошук нових способів діалогової взаємодії викладача, вихованців та художнього тексту. Актуалізується компетентнісне навчання літератури, спрямоване на формування нового покоління особистостей із високою гуманітарною культурою й громадянською відповідальністю, здатних до конкурентоспроможного функціонування в умовах сучасного багатofакторного інформаційно й комунікаційно насиченого простору. Крім того, цілеспрямований розвиток у вихованців художньої сприйнятливості й читацьких умінь передбачає розробку як змістового, так і формального його аспектів, що зумовлює технологізацію навчально-розвивальних впливів педагога.

Для формування читацької компетентності майбутніх фахівців-словесників значущим виступає загальний аналіз проблеми реалізації компетентнісного підходу в сучасній українській школі (Н. Бібік, С. Бондар, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева) та в освітніх системах зарубіжних країн (Н. Лавриченко, О. Локшина, О. Овчарук). Опорними є визначені вченими основи професійної готовності студентів-філологів до викладання української і світової літератури (О. Семенов, Л. Мірошніченко, Г. Островська) та ідеї розвитку креативності майбутніх учителів літератури (О. Куцевол). Осмисленню проблеми в методичній площині сприяє окреслена О. Ісаєвою, Л. Назаренко, С. Паламар, А. Ситченком, А. Фасолею, Л. Фурсовою, В. Шуляром, Т. Яценко специфіка